I.P. MAGHIDOVICI

MARILE DESCOPERIRI GEOGRAFICE

Traducere: **I. Vlăduțiu şi M. Leicand**

Ediție revizuită de Cătălina Călinescu

Editura BOOKSTORY
Bucureşti
– 2023 –

Cuprins

CAPITOLUL 1. DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ALE CHINEZILOR ÎN ANTICHITATE 5
Descoperirile chineze până în secolul al II-lea î.Hr. 5
Descoperirea de către chinezi a regiunilor de apus (călătoriile lui Cian Țian) 7
Legăturile Chinei cu apusul la începutul erei noastre 10
Călători chinezi în India în secolele IV–VII d.Hr. 11

CAPITOLUL 2. DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ALE POPOARELOR ANTICE DIN SUDUL ŞI VESTUL ASIEI ŞI DIN AFRICA DE NORD 13
Indienii şi malaezii 13
Vechii perşi 15
Vechii egipteni 16
Fenicienii şi descoperirea Europei de Sud 17
Călătoria fenicienilor în jurul Africii 20

CAPITOLUL 3. DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ALE VECHILOR GRECI 21
Coloniile greceşti antice de pe țărmurile Mării Mediterane 21
Pytheas şi descoperirea Britanniei 22
Coloniile greceşti antice de pe țărmurile Mării Negre 24
Sciția după Herodot 25
Rezultatele geografice ale expedițiilor lui Alexandru Macedon 26

CAPITOLUL 4. DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ALE ROMANILOR 27
Desăvârşirea descoperirii Europei Occidentale 27
Descoperirea Europei Centrale 29
Tacit şi Ptolemeu despre Europa răsăriteană 30
Informațiile despre Asia în epoca romană 32
Călătoriile de-a lungul țărmurilor africane în epoca romană 33
Expedițiile romane în interiorul Africii 34

CAPITOLUL 5. ROLUL GEOGRAFILOR DIN ANTICHITATE ÎN ISTORIA DESCOPERIRILOR DE MAI TÂRZIU 36
Împărțirea uscatului în continente 36
Măsurarea circumferinței Pământului 38
Teoria unității oceanului mondial 38
Împărțirea Pământului în zone şi ipoteza cu privire la continentul sudic 42

CAPITOLUL 6. DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ALE NORMANZILOR ÎN ATLANTICUL DE NORD 43
Drumurile şi incursiunile normanzilor 43
Other şi descoperirea litoralului de nord-vest al Europei 45
Descoperirea şi colonizarea Islandei 46
Descoperirea şi colonizarea Groenlandei 48
Călătoriile normanzilor spre America de Nord-Est 50
Legendarele insule „rătăcitoare“ 51

CAPITOLUL 7. CĂILE COMERCIALE ŞI DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ALE ARABILOR ÎN EVUL MEDIU 53
Căile comerciale arabe 53
Geografii şi călătorii arabi din secolele IX–XIII 55
Călătoriile lui Ibn Battuta 58

CAPITOLUL 8. SOLIILE TRIMISE DIN EUROPA OCCIDENTALĂ LA MONGOLI ÎN SECOLUL AL XIII-LEA 60
Legenda despre regele-preot Ioan 60
Solii papali la marii hani mongoli 62
Călătoria lui Rubruquis 63

CAPITOLUL 9. MARCO POLO ŞI „CARTEA“ SA 65
Caracterul şi conţinutul „Cărţii“ lui Marco Polo 65
Itinerariile probabile urmate de Niccolo şi Maffeo Polo în China 66
Itinerarele probabile urmate de Marco Polo în Asia 67
Drumul lui Marco Polo pe mare în jurul Asiei de Sud şi întoarcerea sa în patrie 68
Rolul „Cărţii“ lui Marco Polo în istoria geografiei 69

CAPITOLUL 10. CĂLĂTORII EUROPENI ÎN ASIA ÎN SECOLELE XIV–XV 71
Misionarii catolici în Asia în secolul al XIV-lea 71
Călătorii laici vest-europeni în Asia în secolul al XV-lea 72
Călătoria peste trei mări a lui Afanasi Nikitin 73

CAPITOLUL 11. DESCOPERIREA DE CĂTRE RUŞI A EUROPEI DE NORD ŞI PRIMELE EXPEDIŢII ÎN SIBERIA (SECOLELE XII–XV) 75
Marele Novgorod şi Pomorie 75
Descoperirea şi colonizarea de către ruşi a nordului european 77
Descoperirea Europei de Nord-Est de către ruşi 78
Primele expediţii ruseşti în Iugra şi în Siberia de Nord-Vest în secolele XI–XIV 79
Expediţia rusească în Siberia din 1483 81
Expediţia în Siberia de Nord-Vest din anii 1499–1501 82
Descoperirea Mării Kara şi a drumului spre Mangazeia 83

CAPITOLUL 12. DESCOPERIREA DE CĂTRE PORTUGHEZI A AFRICII DE VEST ŞI VÂNĂTOAREA DE SCLAVI 84
Prima etapă a expansiunii maritime a Portugaliei 84
Prinţul Henric Navigatorul 85
A doua descoperire a Maderei şi a insulelor Azore 87
Descoperirea ţării Rio de Oro şi începutul negoţului de sclavi portughez 87
Descoperirea „Senegambiei“ 88
Ca`da-Mosto şi descoperirea Insulelor Capului Verde 90
Rolul lui Henric Navigatorul în dezvoltarea navigaţiei portugheze 90
Vânătoarea de sclavi întreprinsă de portughezi în Africa Occidentală 91

CAPITOLUL 13. DESCOPERIREA GUINEEI ŞI A AFRICII DE SUD ŞI EXPLORAREA DE CĂTRE PORTUGHEZI A DRUMURILOR SPRE INDIA 93
Descoperirile portugheze în Golful Guineei 93
Diogo Cão şi descoperirea Congo-ului şi Angolei 94
Bartolomeo Diaz şi descoperirea Capului Bunei Speranţe 95
Călătoria lui Covilhão în India şi în „Ţara preotului João da India“ 97

CAPITOLUL 14. CRISTOFOR COLUMB ŞI PROIECTUL SĂU 99
CAUZELE EXPANSIUNII SPANIOLE PESTE OCEAN 99
Date din biografia lui Columb până în 1484 101
Proiectul lui Columb 103
Columb se mută în Spania; greutăţile întâmpinate de el (1485–1492) 104
Acordul dintre regii Castiliei şi Columb 106

CAPITOLUL 15. PRIMA EXPEDIŢIE A LUI COLUMB 107
Descoperirea insulelor „Indiilor de Vest“ şi „împărţirea lumii“ între Spania şi Portugalia. Flotila lui Columb 107
Scopul primei expediţii peste ocean 107
Prima călătorie peste Oceanul Atlantic 109
Descoperirea insulelor Bahama 110
Descoperirea Cubei 113
Descoperirea insulei Española (Haiti) 114
Întoarcerea în Spania 115
„Prima împărţire a lumii“ 116

CAPITOLUL 16. A DOUA EXPEDIŢIE A LUI COLUMB. DESCOPERIREA ANTILELOR MICI ŞI A INSULEI JAMAICA 119
Componenţa expediţiei 119
Descoperirea insulelor Antilele Mici şi prima întâlnire cu „canibalii“ – caraibii 119
Spaniolii în Española 122

Descoperirea insulei Jamaica şi a ţărmului sudic al Cubei 123
Cucerirea Españolei 126

CAPITOLUL 17. A TREIA EXPEDIŢIE A LUI COLUMB ŞI ÎNCEPUTUL DESCOPERIRII AMERICII DE SUD 127
Scopul celei de-a treia expediţii a lui Columb şl itinerariul urmat de ea peste ocean 127
Descoperirea insulei Trinidad şi a noului continent sudic 128
Drumul pe Marea Caraibilor spre Española 130
Răscoala din Española, arestarea şi expulzarea lui Columb în Spania 131
Expediţia lui Ovando 133
Exterminarea băştinaşilor de pe Española 134

CAPITOLUL 18. DESCOPERIREA ŢĂRMURILOR AMERICII DE SUD DE CĂTRE „RIVALII“ LUI COLUMB 135
Niño şi Guerra pe Coasta Perlelor 135
Expediţia lui Hojeda-Vespucci şi descoperirea Guyanei şi Venezuelei 136
Expediţia lui Vicente Pinzon şi a lui Diego Lepe şi descoperirea Braziliei 137
Descoperirea râului Magdalena şi a golfului Darien de către Bastidas şi vânătoarea de „canibali“ – caraibi 139

CAPITOLUL 19. PRIMELE CĂUTĂRI ALE DRUMULUI DE NORD-VEST SPRE ASIA ŞI DESCOPERIREA LITORALULUI DE NORD-EST AL AMERICII 140
Prima expediţie engleză peste ocean a lui John Cabot 140
A doua expediţie a lui Cabot 141
„Ţara Corterealilor“ 142

CAPITOLUL 20. A PATRA EXPEDIŢIE A LUI COLUMB. PROIECTUL CĂLĂTORIEI ÎN JURUL LUMII 144
Căutarea drumului de apus spre „Marea de Sud“ şi prima întâlnire cu poporul maya 145
Descoperirea ţărmurilor dinspre Oceanul Atlantic ale Americii Centrale 146
Naufragiul şi anul petrecut în Jamaica 149
Înapoierea în Spania şi moartea lui Columb 151

CAPITOLUL 21. AMERIGO VESPUCCI ŞI ORIGINEA DENUMIRII „AMERICA“ 153
Date biografice cu privire la Amerigo Vespucci 153
Cele două scrisori ale lui Vespucci 153
Aşa-zisele prima şi a doua călătorie ale lui Vespucci 154
Aşa-zisa a treia călătorie a lui Vespucci 156
Originea numelui de „America“ 158

CAPITOLUL 22. VASCO DA GAMA ŞI DESCOPERIREA CĂII MARITIME SPRE INDIA 163
Organizarea primei expediții a lui Vasco da Gama 163
Drumul din Portugalia până în Africa de Sud 164
Prima călătorie de-a lungul țărmurilor Africii Orientale 165
Ahmed Ibn Madjid şi traversarea Mării Arabiei 167
Portughezii la Calicut 168
Întoarcerea în Portugalia 169

CAPITOLUL 23. EXPANSIUNEA PORTUGHEZĂ ÎN ASIA DE SUD 171
Expediția lui Cabral în India şi a doua descoperire a Braziliei 171
Prima vizitare a Madagascarului de către europeni 172
A doua expediție a lui Vasco da Gama in India 173
Almeida şi Albuquerque – primii viceregi portughezi ai Indiei 174

CAPITOLUL 24. SPANIOLII DESCOPERĂ „MAREA DE SUD“ ŞI FLORIDA 177
Noile explorări în Marea Caraibilor: expediția lui V. Pinzon şi J. Solis 177
Primele colonii spaniole pe continentul american 178
Balboa şi descoperirea „Mării de Sud“ (Oceanul Pacific) 179
Căutarea „Insulei tinereții veşnice“ – Bimini şi descoperirea Floridei şi a Golfstreamului 182

CAPITOLUL 25. DESCOPERIREA MEXICULUI ŞI A ȚĂRMULUI NORDIC AL GOLFULUI MEXIC 184
Expediția lui Cordova şi descoperirea peninsulei Yucatan 184
Expediția lui Grijalva şi descoperirea Mexicului 188
Descoperirea țărmurilor nordice ale golfului Mexic de către Pineda şi primele ştiri despre Mississippi 190

CAPITOLUL 26. MAGELLAN ŞI PRIMA CĂLĂTORIE ÎN JURUL LUMII 192
Solis şi descoperirea fluviului La Plata 192
Proiectul lui Magellan şi componența expediției sale 192
Descoperirea Patagoniei. Iernatul şi răscoala 193
Descoperirea strâmtorii Magellan 195
Prima traversare a Oceanului Pacific 197
Moartea lui Magellan 199
Drumul spre Moluce 200
Corabia *Victoria* încheie prima călătorie în jurul lumii 201
Soarta echipajului de pe *Trinidad* 202

CAPITOLUL 27. CORTEZ ŞI CUCERIREA MEXICULUI 204
Expediția pe mare a lui Cortez spre Mexic 204

Prima campanie împotriva oraşului Mexic 205
Răscoala din Mexic şi înfrângerea spaniolilor 208
A doua campanie şi căderea oraşului Mexic 209

CAPITOLUL 28. EXTINDEREA GRANIŢELOR „NOII SPANII“ 210
Expediţiile lui Garay şi Narvaez 210
Descoperirea ţărmurilor Mexicului dinspre Oceanul Pacific şi expediţia lui Alvarado în Guatemala 211
Expediţia lui Cortez în Honduras 212
Expediţia lui Nuno Guzman 214
Patru expediţii în Marea de Sud şi descoperirea peninsulei California 214

CAPITOLUL 29. DESCOPERIREA ŞI CUCERIREA ŢĂRILOR PERU ŞI CHILE 216
Primele călătorii spre Peru 216
Expediţia lui Francisco Pizarro şi cucerirea Perului 218
Descoperirea arhipelagului Galapagos 220
Expediţia lui Almagro în Chile şi întoarcerea lui 221
Moartea lui Almagro şi a lui Francisco Pizarro 222
Expediţia lui Gonzalo Pizarro peste Anzi şi soarta sa 223
Cucerirea regiunii centrale a statului Chile, lupta lui Valdivia împotriva araucanilor şi moartea sa 224

CAPITOLUL 30. LEGENDA DESPRE EL DORADO, DESCOPERIREA ANZILOR DE NORD ŞI A BAZINELOR FLUVIILOR ORINOCO ŞI MAGDALENA 225
Originea legendei despre El Dorado 225
Expediţia lui d'Ordaz şi descoperirea cursului mijlociu al fluviului Orinoco 226
„Ţara Welserilor“ şi căutarea regiunii El Dorado de către mercenarii bancherilor germani 227
Primele expediţii dinspre nord ale spaniolilor în El Dorado 229
Expediţia lui Quesada şi Belalcazar în El Dorado şi încheierea descoperirii bazinului fluviului Magdalena 230
Soarta lui Quesada 232

CAPITOLUL 31. DESCOPERIREA FLUVIILOR AMAZON ŞI LA PLATA 233
Călătoria lui Orellana pe „Râul Amazoanelor“ 233
Soarta lui Orellana 235
Descoperirea bazinului fluviului La Plata 235

CAPITOLUL 32. PRIMELE DESCOPERIRI DIN REGIUNILE INTERIOARE ALE AMERICII DE NORD 238
Expediția lui de Soto şi descoperirea regiunilor situate la nord-vest de Florida 238
Expediția lui Moscoso la vest de Mississippi 239
Legenda despre țara Sibola şi despre cele şapte oraşe 240
Descoperirea bazinului Colorado şi a lui Rio Grande del Norte (expediția lui Coronado spre Sibola) 242
Descoperirea afluenților apuseni ai fluviului Mississippi (expediția lui Coronado spre „Quivira“) 244

CAPITOLUL 33. DESCOPERIRILE FRANCEZILOR ÎN AMERICA DE NORD ÎN SECOLUL AL XVI-LEA 246
Pescarii francezi la țărmurile Americii de Nord-Est 246
Verrazano şi descoperirea coastei răsăritene a Americii de Nord 246
Prima expediție a lui Cartier: explorarea Golfului Sfântul Laurențiu 248
A doua expediție a lui Cartier: descoperirea fluviului Sfântul Laurențiu 250
A treia expediție a lui Cartier şi primele încercări de colonizare a Canadei 252

CAPITOLUL 34. PRIMII CONTINUATORI AI LUI MAGELLAN 253
„Congresul de la Badajoz“ 253
Expediția lui Loaysa – Elcano 254
Călătoriile lui Saavedra 256
Expediția lui Villalobos şi descoperirea Noii Guinee 257

CAPITOLUL 35. PRIMELE CĂUTĂRI ALE DRUMULUI DE NORD-EST 259
Călătoria şi pieirea lui Willoughby şi a tovarăşilor săi de drum 260
Chancellor şi începutul comerțului maritim anglo-rus 261
Pomorii ruşi în Marea Barents şi expediția lui Steven Barrow 263
Relatările lui Feodor Tovtîghin despre Mangazeia 265
Expediția lui Pet şi Jackmann şi căutarea „Țării lui Willoughby“ 266

CAPITOLUL 36. NOILE DESCOPERIRI DIN OCEANIA ŞI CĂUTAREA CONTINENTULUI SUDIC DE CĂTRE SPANIOLI 268
Legazpi, cucerirea Filipinelor şi drumul urmat de Urdaneta 268
„Pământul sudic necunoscut“ *(Terra Australis Incognita)* 270
Prima expediție a lui Mendaña şi descoperirea insulelor Solomon 270
A doua expediție a lui Mendaña şi descoperirile sale în Polinezia de Sud 271
Expediția lui Queiroz şi noile descoperiri din Polinezia de Sud 273
„Australia Sfântului Duh“ 273
Descoperirea strâmtorii Torres şi a adevăratei Australii 275

CAPITOLUL 37. LUPTA ANGLO-SPANIOLĂ PE OCEANE 276
Piraţii englezi în Indiile de Vest 276
Piratul Drake lângă coastele Americii de Sud 277
„Noul Albion“ al lui Drake 280
Drake îşi încheie călătoria în jurul lumii 281
Zdrobirea „Invincibilei Armade“ spaniolo-portugheze 282

CAPITOLUL 38. CĂUTAREA DRUMULUI DE NORD-VEST DE CĂTRE ENGLEZI ŞI PRIMELE DESCOPERIRI ÎN ARCTICA DE VEST 284
Cele trei expediţii ale lui Frobisher; începutul descoperirii arhipelagului canadian 284
Cele trei expediţii ale lui Davis: descoperirea şi explorarea strâmtorii Davis 287
Călătoriile lui Hudson în Marea Groenlandei şi Marea Barents: a doua descoperire a „Marelui râu din nord“ (râul Hudson) 289
Descoperirea golfului Hudson şi moartea lui Hudson 291
Descoperirile ulterioare din golful Hudson (expediţiile lui Button şi Bylot – Baffin) 293
Descoperirea golfului Baffin şi a Groenlandei de Nord-Vest (a doua expediţie Bylot – Baffin) 295
Terminarea descoperirii golfului Hudson (expediţiile lui Munk, Fox şi James) 296

CAPITOLUL 39. COLONIZAREA DE CĂTRE ENGLEZI A INSULEI NEWFOUNDLAND ŞI A COASTEI AMERICII DE NORD DINSPRE OCEANUL ATLANTIC 298
Colonizarea de către englezi a insulei Newfoundland 298
Walter Raleigh şi soarta Virginiei – prima colonie engleză de pe continentul american 299
Expediţia lui Gosnold 300
Întemeierea noii colonii Virginia 301
„Pelerinii“ de pe Mayflower şi prima colonie engleză în Noua Anglie 302
Noua Olandă şi soarta ei 304

CAPITOLUL 40. DESCOPERIRILE FRANCEZE ÎN AMERICA DE NORD ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVII-LEA ŞI COLONIZAREA CANADEI 305
Primele descoperiri ale lui Champlain, în zona atlantică a Americii de Nord 305
Descoperirile lui Champlain şi Brule în regiunea Marilor Lacuri 306
Nicolet şi descoperirea lacului Michigan şi a bazinului superior al fluviului Mississippi 308
Iezuiţii în regiunea Marilor Lacuri 308

CAPITOLUL 41. OLANDEZII CAUTĂ DRUMUL DE NORD-EST 310
Prima expediție a lui Barents 310
A doua expediție a lui Barents 312
A treia expediție şi moartea lui Barents 314
Întoarcerea celorlalți membri ai expediției în Olanda 316

CAPITOLUL 42. EXPANSIUNEA OLANDEZĂ ÎN MĂRILE SUDICE 317
Primele expediții olandeze în Indonezia 317
Începutul activității Companiei Olandeze a Indiilor de Est 318
Expediția lui Le Maire – Schouten şi descoperirea capului Horn 319
Căutarea „insulei bogate în aur şi argint". Expedițiile lui Quast–Tasman şi de Vries–Schaep 321
Fantasticele țări Jesso şi João da Gama 323

CAPITOLUL 43. DESCOPERIRILE OLANDEZILOR ÎN AUSTRALIA ŞI OCEANIA 324
Descoperirile făcute în Australia înainte de Tasman 324
Prima expediție a lui Tasman: descoperirea țării lui Van Diemen, a Noii Zeelande şi a insulelor din Oceania tropicală 326
A doua expediție a lui Tasman: Noua Olandă – continent unic 329

CAPITOLUL 44. DESCOPERIRILE ŞI CERCETĂRILE FĂCUTE DE CĂLĂTORI DIN EUROPA OCCIDENTALĂ ÎN ASIA ŞI AFRICA (1550–1650) 330
Primii exploratori europeni în Munții Himalaya şi în Tibet 330
Explorarea Etiopiei şi descoperirea izvorului Nilului Albastru 330
Descoperirea cursului mijlociu al fluviului Zambezi şi a lacului Nyasa 331

CAPITOLUL 45. DESCOPERIREA BAZINULUI FLUVIULUI MISSISSIPPI, A CANADEI CENTRALE ŞI DE NORD ŞI A RÂULUI MACKENZIE 332
Descoperirea cursului superior şi mijlociu al fluviului Mississippi 332
Constituirea „Companiei golfului Hudson" 335
La Salle şi anexarea Louisianei de către Franța 336
„Vagabonzii pădurilor" şi începutul descoperirii regiunilor interioare ale Canadei 337
Varennes de La Vérendrye şi „Linia fortificată a Mării de Apus" 338
Descoperirea râului Coppermine şi a lacurilor din Canada de Nord 339
Descoperirea râului Mackenzie 340
Traversarea Americii de Nord de către Alexander Mackenzie 342

CAPITOLUL 46. DESCOPERIRILE DIN AUSTRALIA ŞI OCEANIA DE LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XVII-LEA PÂNĂ LA JAMES COOK 343
Piratul englez Dampier şi descoperirile sale 343
Călătoria în jurul lumii a lui Roggeveen şi „taina Insulei Paştelui" 345

Primele căutări ale continentului sudic întreprinse de francezi: „Capul Circumciziei“ al lui Bouvet 347
Călătoriile în jurul lumii ale lui Byron, Wallis şi Carteret 348
Bougainville, primul navigator francez care a făcut o călătorie în jurul lumii şi descoperirile sale 350

CAPITOLUL 47. PRIMA CĂLĂTORIE ÎN JURUL LUMII A LUI COOK. DESĂVÂRŞIREA DESCOPERIRII NOII ZEELANDE ŞI DESCOPERIREA ŢĂRMULUI RĂSĂRITEAN AL AUSTRALIEI 353
Date biografice despre James Cook 353
Organizarea şi scopurile expediţiei engleze în Oceanul Pacific 354
Primele descoperiri ale lui Cook în Polinezia de Sud 356
Desăvârşirea descoperirii Noii Zeelande 357
Descoperirea coastei răsăritene a Australiei 359

CAPITOLUL 48. A DOUA CĂLĂTORIE ÎN JURUL LUMII A LUI COOK ŞI CĂUTAREA CONTINENTULUI SUDIC 362
Obiectivele şi componenţa expediţiei 362
Căutarea continentului sudic şi prima traversare a Cercului Polar de Sud 362
Descoperirea grupului sudic din arhipelagul Cook 364
Pieirea unui grup de marinari de pe *Adventure* în Noua Zeelandă 365
Călătoria lui Cook în Antarctica, 1773–1774 366
Noi descoperiri în Polinezia de Sud 367
Descoperirea Noii Caledonii 368
Încheierea celei de-a doua călătorii în jurul lumii a lui Cook 369

CAPITOLUL 49. CEA DE-A TREIA CĂLĂTORIE ŞI MOARTEA LUI COOK 372
Scopurile celei de-a treia expediţii a lui Cook 372
Călătoria spre răsărit, către insulele din Polinezia de Sud 373
A doua descoperire a insulelor Hawaii 373
Descoperirile lui Cook în partea de nord a Oceanului Pacific 374
Descoperirea insulei Hawaii şi moartea lui Cook 376

CAPITOLUL 50. DESĂVÂRŞIREA DESCOPERIRII REGIUNILOR INTERIOARE ALE AMERICII DE NORD 377
Expediţia Lewis-Clark 377
Thompson şi explorarea Canadei şi a râului Columbia 379
Explorarea Americii de Nord-Vest de către anglo-canadieni şi americani 381

CAPITOLUL 51. EXPLORAREA REGIUNILOR INTERIOARE DIN AMERICA DE SUD 382
Călătoria lui Humboldt şi Bonpland 382
Traversarea Americii de Sud de către Peppig şi Castelnau 384

CAPITOLUL 52. PRIMELE EXPLORĂRI DIN ARCTICA CENTRALĂ ŞI ATINGEREA POLULUI NORD 385
Expediția pe sănii a lui Parry spre pol 385
Căutarea mării polare deschise şi deriva vasului *Polaris* 386
Expedițiile lui Nares şi Greely şi cercetările întreprinse de Markham şi Lockwood cu săniile 388
Expediția lui Nansen cu săniile şi deriva vaporului *Fram* 389
Prima încercare de zbor transarctic şi pieirea expediției lui Andrée 390
Peary şi atingerea Polului Nord 391
Expediția lui Sedov şi moartea sa 392
Deriva vasului *Sf. Ana* şi expediția pe gheață a lui Albanov 393

CAPITOLUL 53. EXPEDIȚII LA POLUL SUD 394
Prima expediție a lui Ernest Shackleton 394
Amundsen ajunge la Polul Sud 395
Scott ajunge la Polul Sud 396
Moartea lui Scott şi a celor patru tovarăşi ai săi 396

Capitolul 1
Descoperirile geografice ale chinezilor în Antichitate

Descoperirile chineze până în secolul al II-lea î.Hr.

Cu aproximativ 1 500 de ani înaintea erei noastre a luat ființă în bazinul cursului mijlociu al fluviului Huanhe unul dintre cele mai vechi state din lume – statul chinez. Centrul acestui stat se afla în regiunea situată la apus de Marea Câmpie a Chinei, acolo unde Huanhe primește din dreapta pe marele afluent Veihe și apoi, cotind spre răsărit, pătrunde în șes. În cursul mileniului I î.Hr., chinezii și-au extins foarte mult posesiunile. Învingând popoarele „barbare" vecine, fie prin forța armelor, fie retrăgându-se vremelnic din fața acestora și biruindu-le totuși prin puterea civilizației lor mai înaintate, vechii chinezi s-au răspândit în Asia de Răsărit pe un teritoriu întins, de la deșerturile și stepele din zona temperată, la nord, până la zona silvică tropicală, la sud, cuprinzând și bazinul fluviului Ianțzî.

Cu câteva secole înaintea erei noastre, chinezii au înaintat spre răsărit până la mările periferice ale Oceanului Pacific și au navigat pe aceste mări. Pe țărmurile Mării Galbene ei au descoperit peninsulele Șandun, Liaodun și Coreea, iar apoi, trecând peste larga strâmtoare a Coreei, au descoperit principala insulă japoneză Hondo (Honșiu) și insulele Kiușiu și Sikoku din sudul Japoniei. Înaintând spre sud, chinezii au descoperit întregul litoral continental al Mării Chinei de Răsărit, au traversat tropicul nordic și, trecând peste o strâmtoare largă, au descoperit insula Taiwan. Mergând mai departe, spre sud-vest, ei au descoperit Marea Chinei de Sud cu golful Tonkin, întreaga Indochină de Nord-Est, bazinul Fluviului Roșu (Song-Koi), insula Hainan și zona răsăriteană de pe litoralul peninsulei Indochina. În secolul al II-lea î.Hr., sub domnia împăratului U Di, chinezii au cucerit Vietnamul. Spre apus, în secolul al III-lea î.Hr., chinezii au extins granițele statului lor până la lanțul Nanșan și Munții Sino-Tibetani, adică până la marginile de nord-est și de est ale podișului Tibet.

Înaintând spre sud și spre vest, chinezii au descoperit în secolul al III-lea î.Hr. aproape toate teritoriile de pe cursul mijlociu și inferior al marilor fluvii care se varsă în mările Oceanului Pacific – de la Ialu la granița cu Coreea, până la Mekong în Indochina. Vechii chinezi aveau însă noțiuni dintre cele mai fantastice despre cursul superior al marilor fluvii din Asia de Răsărit, precum și despre podișul Tibet, de unde izvorăsc ele.

În secolul al III-lea î.Hr., chinezii aveau o idee foarte vagă despre ținuturile situate la nord de Marea Câmpie a Chinei și de cotul fluviului Huanhe, precum și la vest de acest cot. Or, tocmai din această direcție China a fost amenințată timp de multe secole de primejdia cea mare a incursiunilor întreprinse de nomazii războinici. Pentru a se apăra împotriva lor, chinezii au început să construiască în secolul al IV-lea î.Hr., în zona premontană situată la apus de cotul fluviului Huanhe – Marele Zid Chinezesc. În

secolele III–II î.Hr., ei au prelungit zidul spre răsărit de Huanhe până la golful Liaodun din Marea Galbenă, iar spre apus, de-a lungul granițelor sudice ale deşertului Alaşan. În felul acesta, zidul traversa cursul superior al râului Edzin-Gol şi ajungea până la trecătoarea largă dintre munții Beişan şi Nanşan. Ridicarea acestei construcții – cea mai mare din istoria antică – a fost posibilă numai în urma unei cercetări geografice şi topografice minuțioase a regiunilor prin care trecea zidul[1].

Dar această construcție de o amploare nemaivăzută cu fortărețe, turnuri de pază şi un zid de 1 000 de mile, n-a putut să apere China împotriva incursiunilor triburilor nomade din stepă. La hotarul dintre secolele III–II î.Hr., cei mai primejdioşi duşmani ai chinezilor erau hunii. În anul 206 î.Hr., unul dintre conducătorii hunilor, Mode, a organizat o puternică uniune militară de triburi şi a fost proclamat şaniui (mare conducător) al hunilor. Curând, Mode a început incursiunile spre sud-vest împotriva Chinei şi spre vest împotriva vecinilor săi – iuecizii, popor nomad care vorbea una dintre limbile iranice. În istoria antică, ei sunt cunoscuți şi sub numele de kuşani. (Perşii antici numeau triburile înrudite cu kuşanii – saki, iar grecii antici le spuneau sciți-masageți.) În acea vreme, iuecizii stăpâneau în stepă o țară care se întindea spre apus de cotul fluviului Huanhe până la râul Sulehe inclusiv, între Munții Nansan (la sud) şi Altaiul din Gobi (la nord). La începutul secolului al II-lea î.Hr., hunii i-au alungat pe iuecizi departe spre apus, în bazinul lacului Lobnor, pe teritoriul situat între Tianşanul de Est şi podişul Tibet. Dar şi acolo i-au urmărit şi i-au înfrânt (anul 177 î.Hr.), „trecându-i prin foc şi sabie sau supunându-i pe toți". După această înfrângere, fiul căpeteniei iuecizilor ucise de huni a pornit cu poporul său şi mai departe spre apus, dincolo de Tian-şanul Central, pe teritoriul dintre fluviile Sîrdaria şi Amudaria.

În această perioadă, şi China a avut foarte mult de suferit din pricina incursiunilor hunilor. Împărații chinezi din prima dinastie Han (sau de Apus) au fost nevoiți să încheie cu ei tratate înjositoare „de pace şi rudenie", adică să dea de soții căpeteniilor hunilor principese chinezoaice şi să le trimită în fiecare an tribut. Dar cu toate că primeau tribut, hunii continuau să năvălească în posesiunile chineze, pustiindu-le, răpind vitele, omorând sau luând în captivitate locuitori paşnici. Pentru a lupta împotriva acestui popor care îşi petrecea viața pe cai, era nevoie de unități de cavalerie mari şi bine instruite. Dar călărețiii chinezi care erau recrutați din rândurile sărăcimii oraşelor sau ale țăranilor lipsiți de cai nu se puteau compara cu hunii învățați să călărească din copilărie. Cu hunii puteau lupta cu succes numai alte triburi nomade, la fel de mobile ca şi ei. Chinezii au fost nevoiți să-şi caute aliați printre nomazii ostili hunilor.

Ştirea despre înfrângerea totală a iuecizilor de către huni a ajuns repede în China. Au trecut însă mai bine de 30 de ani până când guvernul Chinei, care se întărise după urcarea pe tron a împăratului U Di (anul 140 î.Hr.), s-a hotărât să folosească acest eveniment în interesul său şi să încheie o alianță cu iuecizii în vederea unei lupte mai active împotriva hunilor.

[1] În Evul Mediu (secolele XIV–XVII) s-a construit un alt zid situat mai la sud, în interiorul cotului fluviului Huanhe, care s-a păstrat mai bine. Şi acesta este denumit adesea Marele Zid Chinezesc.

Marele Zid Chinezesc

Descoperirea de către chinezi a regiunilor de apus (călătoriile lui Cian Țian)

Chinezii cunoşteau numai foarte vag în ce regiune i-au zdrobit hunii pe iuecizi şi nu ştiau deloc încotro pornise fiul căpeteniei ucise cu partea ce mai rămăsese din poporul său. Or, cârmuitorii chinezi considerau că tocmai el sau urmaşii lui pot fi acei aliați de nădejde, mult aşteptați împotriva duşmanului comun. În primul rând trebuiau găsiți iuecizii. S-a făcut apel la cei doritori să plece în căutarea lor. Alegerea căzu asupra unui ofițer din garda imperială – Cian Țian, poate din pricină că acesta se distingea prin rezistență şi o mare putere fizică.

Misiunea era grea, întrucât chinezii nu cunoşteau pe atunci geografia Asiei Centrale, şi totodată foarte primejdioasă: oriîncotro plecaseră iuecizii înfrânți, era neîndoielnic că ei se îndepărtaseră mult spre apus, dincolo de stepa uriaşă sau de deşerturile care se întindeau pe mii de li[2] şi ale căror stăpâni deplini erau hunii.

Lui Cian Țian i s-a dat o suită de 100 de oameni. Printre tovarăşii săi de drum se afla şi hunul Tanî. El a devenit prieten apropiat şi tovarăş credincios al lui Cian Țian, ajutor, călăuză şi translator de neînlocuit, cel puțin la început, până când Cian Țian a învățat limba hunilor.

Cian Țian şi-a început călătoria în anul 138 î.Hr. Împreună cu suita sa, el a pornit din capitala Chinei, situată pe cursul inferior al râului Veihe (afluent al lui Huanhe) spre apus, iar după ce a trecut Huanhe s-a îndreptat spre nord-vest. Înaintând spre nord de-a lungul Munților Nanşan, el a trecut Marele Zid Chinezesc şi a fost prins îndată de huni. Aceştia au adus întreaga solie la cartierul general al căpeteniei lor (şaniui), al treilea mare conducător al uniunii militare de triburi a hunilor.

[2] Un li este egal cu 500 metri.

Căpetenia a poruncit ca solia să fie reținută. El i-a cruțat însă pe toți membrii săi, nepedepsindu-l nici măcar pe Tanî, pe care putea să-l considere transfug. Iar curând după aceea, lui Cian Țian i s-a dat de soție fiica unui nobil hun, care i-a născut un fiu. Solul chinez a trăit vreo zece ani în mijlocul hunilor, bucurându-se de toată libertatea. Cian Țian a profitat de aceasta pentru a strânge informații precise despre popoarele care locuiau în apus și despre drumurile pe care se putea ajunge până la ele; bineînțeles, cel mai mult îl interesau iuecizii.

În anul 128 î.Hr., profitând de un moment favorabil, Cian Țian a fugit de la huni împreună cu soția și micul său fiu, cu credinciosul său tovarăș Tanî și cu o parte a suitei sale. Timp de câteva săptămâni, fugarii au mers spre apus. Ei au trecut mai întâi de la o oază la alta, de-a lungul povârnișurilor sudice ale Munților Tian-șan de Răsărit, apoi prin teritoriile usunilor nomazi care „sunt confundați de obicei cu hunii", prin văile de munte și trecătorile de mare altitudine din Tian-șanul Central, până au ajuns pe malul sudic al lacului Issîk-Kul, în orașul Cigu – reședința căpeteniei tribului usunilor. De aici, prin trecătorile de mare altitudine și pe valea Narînului (unul dintre izvoarele fluviului Sîrdaria), chinezii au coborât în valea Fergana, în țara Davan și au ajuns în capitala ei, „Guișan" (Kassan).

Aici, în partea de apus a văii Fergana, s-au întâlnit pentru prima oară în istorie căile bătătorite de reprezentanții a două mari popoare antice – grecii și chinezii: în anul 328 î.Hr., exact cu 200 de ani înainte de venirea lui Cian Țian dinspre răsărit, s-a apropiat dinspre apus de valea Fergana una dintre armatele lui Alexandru Macedon. Oștenii lui Alexandru au străbătut însă țări cu o civilizație înaltă, teritorii bine cunoscute de perșii antici și cucerite dinainte de ei, în timp ce Cian Țian a trecut prin regiuni de deșert, prin stepă sau munți înalți cu totul necercetați.

Cârmuitorul din Davan, o țară agricolă destul de dezvoltată, l-a primit cu ospitalitate pe Cian Țian, nădăjduind să lege cu ajutorul lui relații comerciale directe cu îndepărtata Chină. El i-a dat lui Cian Țian călăuze care să-l ducă la tribul nomad kanghiui, care trăia în stepele din regiunea fluviului Sîrdaria, la nord-vest de Davan. Kanghiuii l-au ajutat pe Cian Țian să-i găsească, în sfârșit, pe iuecizi, care trăiau la sud de ei, între deșertul Kîzîlkum și Amudaria. Cartierul general al iuecizilor – Kușania – se afla pe valea cursului mijlociu al râului Zeravșan. Cian Țian n-a mai găsit acolo pe urmașii căpeteniei ucise de huni, la care fusese trimis cu zece ani în urmă. Între timp, nepotul căpeteniei întreprinsese o expediție spre sud, dincolo de fluviul „Guișui" (Amudaria), supusese regatul greco-bactrian, în descompunere, situat în partea de răsărit a podișului Iranului și rămăsese acolo (capitala sa se afla la Bactria, care mai târziu a primit numele de Balh).

Cian Țian a ajuns în regatul cucerit de iuecizi pe care el îl numește „Dasia". Dar regele nici nu se gândea să se răzbune pe huni și respingea însăși ideea unei alianțe cu îndepărtata Chină. Cian Țian a rămas în Dasia timp de un an de zile. Regele nu și-a schimbat hotărârea, dar solul a profitat de acest timp pentru a strânge informații despre această țară. Spre uimirea sa, Cian Țian a găsit în Dasia mărfuri din China Centrală (pânzeturi și bețe de bambus din bazinul cursului mijlociu al fluviului Ianțzî). Aceste

mărfuri erau aduse de negustătorii localnici dintr-un oarecare stat indian „Şendu", situat „la câteva mii de li de Dasia spre sud-est".

În anul 127 î.Hr., Cian Țian a pornit înapoi. El a ocolit pe la nord Pamirul, pe care îl numește Țunlin (Munții Cepei). El a observat că Pamirul reprezintă o mare cumpănă a apelor; de aici unele râuri curg spre apus, iar altele spre răsărit, în direcția Chinei. Prin valea Alai, Kaşgar şi Iarkend, Cian Țian a ajuns la Hotan. Înaintând de la o oază la alta de-a lungul marginii sudice a deşertului Takla-Makan, el a ajuns într-o imensă depresiune unde se află lacul rătăcitor, fără scurgere – Lobnor.

În anul când Cian Țian a fost acolo, apa lacului era sărată şi el l-a denumit chiar Lacul Sărat. Probabil că a auzit de la localnici că lacul dispare uneori şi a ajuns la următoarea concluzie: „De la Iuitian (Hotan) râurile curg spre răsărit şi se varsă în Lacul Sărat (Lobnor). Lacul Sărat se strecoară sub pământ şi la sud izvorăşte din el Fluviul Galben (Huanhe). Fluviul Galben curge spre împărăția de mijloc" (China).

Acum ştim că această concluzie era o mare greşeală geografică. Lacul Lobnor este situat la o altitudine de numai 780 m, iar izvoarele fluviului Huanhe – lacurile cu apă dulce Djarin-Nur şi Orin-Nur din partea de răsărit a podişului Tibet – se află la aproape 800 de kilometri sud-est de Lobnor, la o altitudine de peste 4 230 m. În acea vreme, însă, în secolul al II-lea î.Hr., concluzia greşită a lui Cian Țian constituia un pas înainte în comparație cu străvechea legendă chineză după care Huanhe ar izvorî din fantasticul munte Kunlun, înalt de 2 500 li (circa 1 500 kilometri).

Regiunea situată la răsărit de lacul Lobnor era stăpânită de huni, care l-au reținut din nou pe Cian Țian. Abia peste un an el a izbutit să fugă cu familia sa şi cu credinciosul Tanî. Nu aveau cu ei niciun fel de merinde. Adesea scăpau de foame numai datorită faptului că Tanî era un iscusit trăgător cu arcul. „Când nu mai aveam încotro, el ucidea păsări şi fiare şi aducea hrană." În anul 126 î.Hr., Cian Țian s-a întors cu familia sa în patrie după o absență de aproape treisprezece ani. Dintre ceilalți membri ai soliei sale nu s-a întors în China decât Tanî.

Potrivit calculelor lui Cian Țian – destul de precise pentru epoca lui –, el a străbătut în timpul peregrinărilor sale circa 25 000 de li, adică 15 000 kilometri. A fost primul care a adus în China informații exacte despre stepele şi deşerturile din Asia Centrală, despre marile lanțuri de munți – Tian-şan şi Pamir (Munții Cepei), precum şi despre marile fluvii din Asia Centrală ce izvorăsc din aceşti munți: Sîrdaria şi Amudaria, care se varsă în „Marea de Apus" (el confunda Marea Arai cu Marea Caspică) şi Tarim care se varsă în Lobnor. El a fost primul care a descoperit drumul din Extremul Orient spre „Ținutul de Apus", iar de acolo spre India. Şi tot el a fost primul care a arătat că din China în India duc şi alte drumuri mai scurte şi, după părerea lui, mai puțin primejdioase, prin munții de sud-vest din bazinul cursului mijlociu al fluviului Ianțzî (Sîciuan) peste podişul Iunanului.

Împăratul U Di a poruncit în primul rând să se trimită în India patru solii din diferite puncte ale bazinului cursului mijlociu al fluviului Ianțzî. Aceste solii n-au ajuns la țintă: după ce au străbătut 500–1 000 kilometri, au fost nevoite să se întoarcă din cauza împotrivirii muntenilor ostili. Încercarea neizbutită de a descoperi drumurile sudice

spre India (iar prin ea spre Dasia şi Davan) a silit din nou guvernul chinez să-şi îndrepte atenţia spre drumul nordic către ţările din apus. Între timp, Cian Ţian a fost numit comandant al unui mare detaşament militar şi în jurul anului 123 î.Hr. a participat la o nouă expediţie împotriva hunilor. Expediţia a fost încununată de succes datorită faptului că Cian Ţian cunoştea perfect „locurile bogate în iarbă şi apă", astfel că oastea n-a dus lipsă de nimic. La întoarcere, el a căpătat titlul de prinţ. În anul următor însă, oastea chineză a fost înfrântă de huni. Cian Ţian a fost acuzat că înfrângerea s-a produs din vina lui, i s-a retras titlul de prinţ, a fost degradat şi condamnat la moarte, dar „plătind o sumă drept răscumpărare, a devenit om simplu" (anul 122 î.Hr.).

Totuşi, împăratul U Di a continuat să se sfătuiască în problemele privitoare la regiunile apusene cu marele călător căzut în dizgraţie. În jurul anului 106 î.Hr., Cian Ţian a fost trimis în oraşul Cigu (Tian-şanul Central) cu un detaşament de 300 de călăreţi, cu cirezi uriaşe de vite cornute mari şi mici, cu o suită numeroasă şi cu multe daruri pentru căpeteniile usunilor. El l-a convins pe conducătorul suprem al usunilor să încheie alianţă cu China. Din Cigu el şi-a trimis ajutoarele la regii şi căpeteniile de triburi din Asia Centrală, precum şi în „Ansi" (Parţia) şi „Şendu" (India). În jurul anului 105 î.Hr., Cian Ţian s-a întors în China şi peste un an a murit (104 sau 103 î.Hr.).

Legăturile Chinei cu apusul la începutul erei noastre

Rezultatele economice ale călătoriilor lui Cian Ţian au fost considerabile. La hotarul dintre secolele II–I î.Hr., aproximativ pe calea urmată de el a luat fiinţă ramura sudică a drumului comercial de importanţă mondială – Marele Drum al Mătăsii – din China răsăriteană spre ţările din Asia Centrală şi apuseană[3]. În direcţiile indicate de el au fost organizate şi două căi internaţionale extrem de însemnate, care duceau din China în Asia de Sud, ocolind podişul Tibet: la apus, drumul prin regiunea Pamirului care ducea în India de Nord-Est în valea Indului, iar mai târziu la răsărit, prin Iunan, drumul care ducea în Indochina de Vest, în valea fluviului Irawadi. Aşadar, legătura terestră dintre cele două mari ţări cu civilizaţie străveche – China şi India –, situate relativ aproape una de alta, se făcea pe un drum ocolit. Chinezii însă preferau să ocolească pe la apus podişul Tibet, decât să treacă în răsărit peste şirurile de munţi acoperiţi cu păduri tropicale dese. Dar înaintarea chinezilor spre apus a întârziat cu aproape două secole din cauza ascuţirii contradicţiilor de clasă interne şi a marilor răscoale ţărăneşti.

În timpul celei de-a doua dinastii Han (sau de Apus) pe la mijlocul secolului I d.Hr., când imperiul feudal timpuriu chinez şi-a restabilit puterea militară, el a înfrânt o parte dintre triburile hunice ce trăiau la nord de Marele Zid Chinezesc. În ultimul pătrar al secolului I d.Hr. a fost trimis spre apus, la Hotan, comandantul militar Ban

[3] Mai târziu a început să fie folosită ramura nordică a acestui mare drum de caravane. Ea se abătea spre nord-vest de itinerariul lui Cian Ţian, dincolo de lacul Barkul, mergea de-a lungul regiunii premontane, nordice a Munţilor Tian-şan de Răsărit şi ajungea în stepele de lângă Balhaş pe valea râului Ili.